

TISUĆI

Piše: **BOJANA ČUSTIĆ JURAGA**

SVJETIONIK NA DUNAVU ILI NEPOZNATA KULTURA

Izložba 'Batina' u Muzejsko-galerijskom prostoru Sveta srca predstavlja u Puli rezultate istraživanja dugog više od deset godina jednog od najistaknutijih europskih arheoloških nalazišta, onog u Batini (Kiskőszeg)

Izložba "Batina - tisućljetni svjetionik na Dunavu", a koja se u Puli može razgledati do 19. svibnja još je jedna u nizu potvrda programskog koncepta Arheološkog muzeja Istre koji u svom, u europskim razmjerima jedinstvenom, Muzejsko-galerijskom prostoru Sveta srca, ugošćuje vrhunske kulturne i umjetničke događaje. Važna izložba pristigla iz Arheološkog muzeja Osijek, nastala u suradnji s Institutom za arheologiju i Odjelom za arheologiju HAZU,

predstavlja u Puli rezultate više od deset godina dugog istraživanja jednog od najistaknutijih europskih arheoloških nalazišta, onog u Batini (Kiskőszeg).

Riječ je o lokalitetu smještenom na krajnjem sjeveroistočnom završetku Banskoga brda, neposredno iznad Dunava.

Brojni arheološki nalazi, a dio kojih je predstavljen i na pulskoj izložbi, čiji je suorganizator pulski Muzej, potječu s visokog lesnog platoa koji

je od rijeke i okolne panonske nizine odvojen strmim padinama. Njegov krajnji sjeveroistočni završetak naziva se Gradac, a tu se nalazilo naselje koje je bilo kontinuirano naseljeno od prapovijesti, od starijeg željeznog doba. O položaju groblja koje je tu bilo istodobno, prije arheoloških istraživanja svjedočilo je postojanje zemljanih humaka – tumula na susjednom položaju Sredno koje je od Graca bilo odijeljeno dubokim prirodnim usjekom – surdukom.

LJETNI

JURA OD PRAPOVIJESTI DO SREDNJEGA VIJEKA...

Upravo ti prizori posjetiteljima izložbe vidljivi su kroz 3D video-rekonstrukcije koje nude doživljaj stanja na lokalitetu koje je prethodilo arheološkim iskopavanjima. Pozornost arheologa Batina zaokuplja još od 1888. godine, a zanimljivo je i da je to jedino arheološko nalazište u Republici Hrvatskoj s kojega su pronađeni nalazi dospjeli u čak devet muzejskih zbirki. Neki su i do danas ostali u postovima najprestižnijih muzejskih ustanova u Europi, kao što su Magyar Nemzeti Múzeum u Budimpešti, Naturhistorisches Museum u Beču, Museum für Vor- und Frühgeschichte u Berlinu i Römisch-Germanisches Zentralmuseum u Mainz.

Tako u kratkom pismu 1914. godine Heinrich Bátor iznosi svoje misli o nalazima iz Batine i piše: „sva nalazišta su već gotovo iscrpljena – iz godine u godinu nalazi se sve manje nalaza”. Ipak, istraživanja koja se provode od 2010. godine pokazala su kako to, na sreću, niti izdaleka nije bilo točno.

Naime, tijekom jeseni 2008. godine Arheološki muzej Osijek je uz sudjelovanje Instituta za arheologiju iz Zagreba i Odsjeka za arheologiju HAZU-a, počeo rad na projektu Arheološka baština Baranje, a cilj je bio evidentiranje arheoloških nalazišta. Na povišenom lesnom rubu iznad Dunava, između Suze i Batine,

dokumentirano je 47 arheoloških lokaliteta, od toga na užem području Batine njih devet. Istraživanja, kojima je obuhvaćena površina od 4350 metara kvadratnih, pokazala su da otkriveni lokaliteti pripadaju razdobljima od prapovijesti, preko antike do srednjega vijeka. Novi nalazi uslijedili su 2009. kada su pronađena dva paljevinska groba daljske grupe te brojni rimski nalazi, a probna istraživanja usmjerena su na položaj Sredno.

„Iskopavanja su započela 2010., i u njima su, osim rimskih kosturnih i paljevinskih grobova, pronađeni i tumuli daljske grupe iz kasnoga brončanog i starijeg željeznog doba.

Nastavak na sljedećoj stranici →

Nalazi svjedoče
i o načinu života
i običajima
ondašnjeg
stanovništva

Pozornost arheologa Batina zaokuplja još od 1888., a zanimljivo je i da je to jedino arheološ

Nakon prvih, iznenađujuće dobrih rezultata, istraživanja su nastavljena i idućih godina te se u kontinuitetu provode sve do danas. Sagledavši rezultate procijenili smo kako taj jedinstveni arheološki lokalitet zaslužuje javnu prezentaciju, stručnu valorizaciju te novo pozicioniranje na arheološkome zemljovidu Hrvatske i srednje Europe", piše Zvonko Bojčić u tekstu "Batina – Arheološki svjetionik na Dunavu" koji i otvara bogato ilustrirani dvojezični hrvatsko-engljski katalog izložbe objavljen uz njenu veliku premijeru koncem 2021. u Arheološkom muzeju Osijek. Naziv izložbe, koja kroz važna arheološka otkrića ističe značaj Batine kao iznimno kompleksnog prapovijesnog i antičkog nalazišta, prigodno je odabran zbog povoljnog položaja Batine čiji su stanovnici kontrolirali trgovinu na ovom dijelu Dunava. Batina, naime, ističe Bojčić, djeluje kao svjetionik iznad Dunava i svojevrsni je orijentir iznad nepreglednih plodnih, gospodarskih i geopolitički važnih ravnica Transdanubije, Bačke i Baranje. Batina je danas sinonim za razdoblje kraja brončanog i početke željeznog doba – 11. - početak 6. st. pr. Kr. – kojeg su obilježili pripadnici nepoznate kulture koju se danas naziva daljska grupa. Tako je i najveći dio izložbe "Batina - tisućljetni svjetionik na Dunavu" posvećen nekropoli daljske kulture koja predstavlja nalaze s prijelaza iz brončanog u željezno doba. Pripadnici daljske kulture spaljivali su pokojnike i njihov pepeo sahranjivali u urnama, tako da su u njihovim grobovima pronađeni keramika, između ostalog različite posude, keramičke

svjetiljke, te nakit i razni drugi predmeti kako ističu stručnjaci - velikog arheološkog značaja i spektakularne ljepote. Oni svjedoče i o načinu života i običajima ondašnjeg stanovništva te predstavljaju veliki doprinos proučavanju materijalne ostavštine zajednica na kraju kasnog brončanog doba u južnom dijelu srednjeg Podunavlja. Upravo dio tih vrijednih arheoloških nalaza koji su pronađeni u grobovima može se vidjeti i na izložbi u Puli, čiji su autori Tomislav Hršak i Domagoj Dujmić iz Arheološkog muzeja u Osijeku, Marko Dizdar i Daria Ložnjak Dizdar iz Instituta za arheologiju, Tino Leleković s Odsjeka za arheologiju HAZU-a i Petar Sekulić iz Hrvatskog restauratorskog zavoda. Autorica pulskog postava izložbe je Luana Brhanić iz Arheološkog muzeja Istre. Izložbeni postav određen bjelinom interijera Svetih Srca na ulazu u galeriju otvara slika na platnu koja dočarava ritual spaljivanja pokojnika pripadnika daljske kulture. Nasuprot ulazu, "glavno mjesto" na izložbi ima rekonstruirani paljevinski grob iz razdoblja daljske kulture otkriven na Batini, a prikaz je upotpunjen videozapisom.

Središnji dio postava čine nalazi pronađeni u grobovima, a najvećim dijelom su to keramičke posude budući da su svi do sada pronađeni grobovi na lokalitetu Batina, odnosno položaju Sredno gdje je istraženo groblje kasnoga brončanog i starijeg željeznog doba sadržavali spaljene ostatke pokojnika koji su, kako pišu autori izložbe "položeni u keramičku zdjelu ili su se nalazili u nekome organskom omotaču, vjerojatno tekstilu, te su smješteni na dno groba". Iz postava izložbe se iščitava i to da su se kao urne najčešće koristili različiti oblici lonaca koji su u većini slučajeva pokriveni sa zdjelom. Svaki od istraženih i prezentiranih grobova daljske grupe, zaključuju autori izložbe, priča neku svoju priču. "Iz velikoga broja tih istraženih grobova potječe iznimno bogata arheološka građa: različite keramič-

Darko Komšo, ravnatelj Arheološkog muzeja Istre u Puli, kaže da se istodobno mogu pratiti i razlike između plodne, bogate, žitorodne Slavonije i 'sirote' Istre

B 18
pr. Kr.

o nalazište u Hrvatskoj s kojega su pronađeni nalazi dospjeli u čak devet muzejskih zbirki

ke posude koje su sadržavale popudbinu u hrani i piću, zatim predmeti nošnje (fibule i igle) i nakita (narukvice, torkvesi i privjesci) koji se, uz pronalasku staklenih perli, keramičkih pršljena te manjih željeznih noževa, pojavljuju u grobovima žena. U grobovima muškaraca prevladavaju nalazi

rekonstruirani tkalački stan koji približava nošnju kneza i kneginje iz Batine. Predstavljani su i nalazi iz rimskih grobova otkrivenih na Batini, koji su bili vezani uz rimsku utvrdu Ad Militare, a novi su važan prilog spoznajama o životu na granici Rimskog carstva.

Pripadnici daljske kulture spaljivali su pokojnike i njihov pepeo sahranjivali u urnama, tako da su u njihovim grobovima pronađeni između ostalog, različite posude, keramičke svjetiljke te nakit...

naoružanja: željezna koplja, brončane zakovice s kacige, brončane igle, kameni brusovi i željezne perle. Pronađeni su i brončani predmeti konjske opreme koja je pripadala uglednim pripadnicima tadašnje zajednice", piše Zvonko Bojčić, a upravo te arheološke tragove prezentira izložba o Batini. U završnici postava predstavljen je

Uz dugogodišnju dobru suradnju Arheološkog muzeja Istre s Arheološkim muzejom Osijek nalazi iz Batine predstavljeni na izložbi ukazuju ima i brojne poveznice

s prošlošću istarskog prostora. Istaknuto je to i na otvaranju, a koje se dogodilo ususret uskršnjim praznicima te je time postav otvorio vrata i inozemnim gostima koji u predsezoni dolaze u Pulu.

"Arheološki lokalitet Batina je za Osijek i Slavoniju ono što je nama u Istri Nezakcij te predstavlja jedan od najbitnijih lokaliteta za tu kulturu i za željezno doba na području Europe", kaže Darko Komšo, ravnatelj Arheološkog muzeja Istre u Puli. Uspoređujući arheološko nalazište u Batini i arheološki lokalitet Nezakcij, nadomak Vulture, a koji je bio glavni grad plemena Histra, Komšo objašnjava: "Batina i Nezakcij predstavljaju glavna nalazišta istodobnih kultura polja sa žarama vjerojatno srodnih naroda, onog nama nepoznatog imena u Slavoniji i Histra u Istri po kojima je istarski poluotok i dobio ime, a iz razdoblja između 13. i 12. stoljeća pr. Kr. O tome svjedoči i kontekstualizacija nalaza otkrivenih u Podunavlju, njihova raznovrsnost i brojnost. Sve to ujedno je i dokaz intenzivnih kontakata ovih naroda, čak i s udaljenim područjima oko Crnog mora i srednje Europe, a koji su se događali na tom području s velikim migracijama i geopolitičkim promjenama toga doba. Sličnosti između tih srodnih a prostorno udaljenih kultura uočljive su i kroz arheološke nalaze, a što se vidi i na ovoj izložbi". Komšo dodaje i da se istodobno mogu pratiti i razlike između plodne, bogate, žitorodne Slavonije i "sirote" Istre, parafrazirajući različite gospodarske mogućnosti dviju regija koje se mogu "čitati" i kroz arheološke lokalitete.

GROB 19
9. st. pr. Kr.